

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 342.92

Городецька Ірина Альбінівна

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри політології, права та філософії
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя*

Городецкая Ирина Альбиновна

*доктор юридических наук, доцент,
профессор кафедры политологии, права и философии
Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя*

Horodetska Iryna

*Doctor of Science of Law, Associate Professor,
Professor of the Department of Political Science, Law and Philosophy
Nizhyn Mykola Gogol State University*

ORCID: 0000-0001-5096-8632

**КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ
ВЛАДИ: ПОНЯТТЯ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ, ЗАХОДИ УСУНЕННЯ
КОРРУПЦИОННЫЕ РИСКИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ
ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ: ПОНЯТИЕ, ИДЕНТИФИКАЦИЯ, МЕРЫ
УСТРАНЕНИЯ**

**CORRUPTION RISKS IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC
AUTHORITIES: CONCEPTS, IDENTIFICATION, REMOVAL
MEASURES**

Анотація. В статті досліджено сучасні підходи щодо визначення поняття корупційного ризику. Наголошено, що відсутність закріплення чіткої дефініції поняття «корупційний ризик» у базовому антикорупційному нормативно-правовому акті, яким регламентовано

правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, а саме Законі України «Про запобігання корупції», призводить до: розмаїття наукових підходів стосовно розуміння означеного поняття, при формулюванні визначення якого науковцями та практиками часто ігнорується необхідність урахування його співвідношення з категорією «корупціогенний фактор», зміст якої на підзаконному рівні досить звужений, а також сучасних досліджень, присвячених розумінню сутнісної природи феномену ризику, його стадій, видів, методів кількісного виміру й інших аспектів даного явища; низького рівня об'єктивності оцінки корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади, зокрема неякісної їх ідентифікації з огляду на неоднозначність трактування розглядуваного поняття.

На основі аналізу антикорупційних програм, наказів Національного агентства з питань запобігання корупції про відмову у погодженні (непогодження) антикорупційної програми органа влади, зокрема обґрунтувань, що до них додаються, аналітичних джерел, присвячених дієвості інститутів оцінки корупційних ризиків та антикорупційних програм, визначено основні причини низької якості проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади.

Зроблено висновок, що для підвищення рівня якості та об'єктивності оцінки корупційних ризиків, у тому числі їх ідентифікації необхідно: по-перше, усунути прогалини та недоліки Методології оцінювання корупційних ризиків з урахуванням пропозицій та рекомендацій вітчизняних і міжнародних експертів з даного питання; по-друге, забезпечити проведення спеціальної професійної підготовки (навчання) суб'єктів, що здійснюють оцінку корупційних ризиків; по-третє, активно залучати представників громадянського суспільства до процесу оцінки корупційних ризиків та підготовки антикорупційних програм органами

влади. Обґрунтовано необхідність внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції».

Ключові слова: корупція, корупційні ризики, запобігання та протидія корупції, орган публічної влади.

Аннотація. В статті досліджені сучасні підходи до визначення поняття корупційного ризику. Зазначено, що відсутність закріплення чіткої дефініції поняття «корупційний ризик» в базовому антикорупційному нормативно-правовому акті, яким регламентовано правові та організаційні основи функціонування системи запобігання корупції в Україні, а саме Закон України «Про запобігання корупції», призводить до різноманітності наукових підходів до розуміння вказаного поняття, при формулюванні визначення якого ученими та практиками часто ігнорується необхідність врахування його співвідношення з категорією «корупційний фактор», зміст якої на підзаконному рівні достатньо вузький, а також сучасних досліджень, присвячених розумінню суттєвої природи феномена ризику, його стадій, видів, методів кількісного вимірювання та інших аспектів даного явища; низькому рівню об'єктивності оцінки корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади, зокрема неадекватності їх ідентифікації з урахуванням неоднозначності трактування розглянутого поняття.

На основі аналізу антикорупційних програм, наказів Національного агентства з питань запобігання корупції про відмову в погодженні антикорупційної програми органу влади, зокрема обґрунтувань, які до них застосовуються, аналітичних джерел, присвячених діяльності інститутів оцінки корупційних ризиків та антикорупційних програм, визначено

основные причины низкого качества проведения оценки коррупционных рисков в деятельности органов публичной власти.

Сделан вывод, что для повышения уровня качества и объективности оценки коррупционных рисков, в том числе их идентификации необходимо: во-первых, устранить пробелы и недостатки Методологии оценки коррупционных рисков с учетом предложений и рекомендаций отечественных и международных экспертов по данному вопросу; во-вторых, обеспечить проведение специальной профессиональной подготовки (обучения) субъектов, осуществляющих оценку коррупционных рисков; в-третьих, активно привлекать представителей гражданского общества к процессу оценки коррупционных рисков и подготовки антикоррупционных программ органами власти. Обоснована необходимость внесения изменений в Закон Украины «О предотвращении коррупции».

Ключевые слова: *коррупция, коррупционные риски, предотвращение и противодействие коррупции, орган публичной власти.*

Summary. *This article explores modern approaches to the definition of the concept of corruption risk. It is noted that the absence of a clear definition of the concept of "corruption risk" in the basic anti-corruption legal act, which regulates the legal and organizational framework for the functioning of the corruption prevention system in Ukraine, namely the Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption", leads to: a variety of scientific approaches to understanding of this concept, in the formulation of the definition of which scientists and practitioners often ignore the need to take into account its relationship with the category "corruption factor", the content of which at the by-law level is narrowed, as well as modern studies on understanding the essential nature of the phenomenon of risk, its stages, types, methods of its quantitative measurement and other aspects of this phenomenon; low objectivity of assessing corruption risks in the activities of public authorities, in particular*

their poor-quality identification, taking into account the ambiguity of the interpretation of the concept under consideration.

Based on the analysis of anti-corruption programs, orders of the National Agency on Corruption Prevention to refuse of approval (disapproval) of the anti-corruption program of the authority, in particular the justifications attached to them, analytical sources on the effectiveness of institutions in assessment of corruption risks and anti-corruption programs, the main reasons for the poor quality of assessment of corruption risks in the activities of public authorities are identified.

It was concluded that in order to improve the quality and objectivity of the assessment of corruption risks, including their identification, it is necessary: firstly, to eliminate the gaps and shortcomings of the Corruption Risk Assessment Methodology, taking into account the proposals and recommendations of domestic and international experts on this issue; secondly, to provide special training (study) for entities conducting corruption risk assessment; thirdly, to actively involve representatives of civil society in the process of assessment of corruption risks and preparation of anti-corruption programs by the public authorities. The need to amend the Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption" is justified.

Key words: *corruption, corruption risks, preventing and combating corruption, public authority.*

Постановка проблеми. Стагнація та недосконалість реформаційних процесів в Україні, відсутність політики економічного націоналізму, знищення технологічного потенціалу країни, кризовий стан у медичній галузі, сфері освіти і науки, занепад суспільної моралі є факторами, що унеможливають позитивні зрушення у соціально-економічному розвитку держави. Головними причинами неефективності суспільних змін є різке падіння рівня державного управління, тотальна професійна

некомпетентність посадових осіб органів публічної влади, деградація державної служби та високий рівень корупції, що охопила всі ланки органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Цілком очевидно, що за таких умов дослідження проблеми корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-правові проблеми державної антикорупційної політики, механізму попередження та протидії корупції в органах публічної влади були предметом дослідження таких вітчизняних учених, як В.Б. Авер'янов, С.М. Алфьоров, К.А. Бабенко, О.М. Бандурка, М.Ю. Бездольний, О.Д. Береза, В.Т. Білоус, Н.П. Бортник, К.Л. Бугайчук, В.О. Веклич, В.В. Галуцько, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, В.Г. Горник, В.Л. Грохольський, В.А. Дем'янчук, П.В. Діхтієвський, Ю.В. Дмитрієв, К.П. Заїка, В.А. Завгородній, Р.А. Калюжний, Ю.О. Коваленко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, О.Я. Коровяк, В.І. Курило, Є.В. Курінний, В.І. Литвиненко, А.О. Мухатаєв, А.М. Новак, В.В. Плиска, А.А. Приходько, С.С. Рогульський, К.В. Ростовська, С.С. Серьогін, С.Г. Стеценко, В.І. Теремецький, О.В. Терещук, І.І. Яцків та ін.

Метою статті є з'ясування сутності поняття корупційного ризику, дослідження змісту процесу ідентифікації корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади та визначення основних заходів щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових та аналітичних джерел, присвячених різним аспектам запобігання та протидії корупції свідчить про існування численних дефініцій категорії «корупційний ризик», чимала кількість і змістове розмаїття яких зумовлені, з-поміж іншого, відсутністю визначення цього поняття у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII [1]. При цьому, на підзаконному рівні корупційний ризик визначається як «<...> ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на

досягнення органом влади визначених цілей та завдань» [2]. Під корупційним ризиком експерти з питань антикорупції Програми USAID/FINREP-II розуміють «<...> ймовірність виникнення та наслідки від корупційного вчинку» [3], а науковці пропонують наступні визначення: сукупність умов та факторів, що закладені у системі державного управління та визначають можливість виникнення корупційної поведінки і створюють небезпеку настання негативних наслідків для життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави (Ю.В. Дмитрієв [4, с. 128-129]); система явищ і обставин, які виникають у процесі діяльності суб'єктів публічної адміністрації та створюють небезпеку вчинення корупційного або пов'язаного із корупцією правопорушення (К.П. Заїка [5, с. 36]). Змістовно насичені визначення, що включають більшу сукупність ознак даного поняття зустрічаємо у таких науковців, як А.М. Михненко, О.В. Руснак, А.М. Мудрак, С.О. Кравченко та ін. [5, с. 36; 6]. Як зазначає Ю.В. Дмитрієв, наявні у наукових та законодавчих джерелах різні трактування поняття корупційного ризику у більшості випадків схожі, а «<...> відмінності полягають переважно в обраному авторами підході до розуміння сутності та структури ризику в цілому, а також сфери його застосування і наслідків зокрема» [7, с. 34].

Разом із тим, вважаємо, що відсутність закріплення чіткої дефініції поняття «корупційний ризик» у базовому антикорупційному нормативно-правовому акті, яким регламентовано правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, а саме Законі України «Про запобігання корупції» призводить до розмаїття наукових підходів стосовно розуміння означеного поняття, при формулюванні визначення якого науковцями та практиками часто ігнорується необхідність урахування:

– його співвідношення з категорією «корупціогенний фактор», зміст якої на підзаконному рівні досить *звужений* (виділено мною – Г.І.). Адже,

відповідно до пункту 1.3. Методології проведення антикорупційної експертизи, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 24 квітня 2017 р. № 1395/5, «корупціогенний фактор – це здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією» [8]. При цьому, слід наголосити, що корупція не обов'язково виникає через недоліки законодавства;

– сучасних досліджень, присвячених розумінню сутнісної природи феномену ризику, його стадій, видів, методів кількісного виміру й інших аспектів даного явища.

Відтак, існування проблеми неоднозначності трактування досліджуваного поняття, на наш погляд, є однією з причин низького рівня об'єктивності оцінки корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади, зокрема неякісної їх ідентифікації.

У ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання корупції» наведено невичерпний перелік органів публічної влади, які мають розробляти антикорупційні програми [1], що визначають правила і процедури щодо виявлення, протидії та запобігання корупції в діяльності відповідних суб'єктів (міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних цільових фондів, а також інших державних органів та органів місцевого самоврядування) [9]. Однією з обов'язкових складових антикорупційних програм являється інформація щодо здійснення оцінки корупційних ризиків у діяльності органу влади. При цьому, існує єдиний підхід в органах влади до організації роботи з оцінки корупційних ризиків, що виникають при реалізації ними своїх повноважень [2]. Надзвичайно важливим етапом процесу такої оцінки є ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків, яка проводиться спеціально створеною комісією, персональний склад якої формується відповідно до пунктів 2, 3 Розділу II

Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) від 2 грудня 2016 р. № 126, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 грудня 2016 р. за № 1718/29848. Означеним нормативно-правовим актом визначені: предметна сфера, що підлягає аналізу (нормативно-правові акти, які регулюють діяльність органів влади та їх організаційно-управлінська діяльність); джерела отримання інформації для ідентифікації корупційних ризиків; категорії (зовнішні, внутрішні) та невичерпний перелік видів корупційних ризиків; необхідні складові формального визначення корупційних ризиків за результатами їх ідентифікації [2].

Оцінка корупційних ризиків здійснюється за критеріями ймовірності виникнення ідентифікованих корупційних ризиків та наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією [2]. Слід зазначити, що для використання у роботі суб'єктами затвердження антикорупційних програм НАЗК підготувало «Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади», у яких містяться приклади: корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; корупційних ризиків, які є характерними для усіх органів влади, а також заходів щодо їх усунення (мінімізації) [10].

Проведений аналіз антикорупційних програм, які надійшли на погодження до НАЗК [11], наказів НАЗК про відмову у погодженні (непогодження) антикорупційної програми органа влади, зокрема обґрунтувань, що до них додаються [12], аналітичних джерел, присвячених ефективності впровадження державної антикорупційної політики, дієвості інститутів оцінки корупційних ризиків та антикорупційних програм, дозволяє виокремити основні причини низької якості проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади, у тому числі їх ідентифікації, а саме:

– недоліки Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженої рішенням НАЗК від 2 грудня 2016 р. № 126 (неврегульованість процедури щодо оцінки корупційних ризиків іншими, окрім комісії, суб'єктами з оцінки корупційних ризиків; змішування понять «корупційний ризик» та «чинник корупційного ризику»; занадто звужений перелік категорій корупційних ризиків та джерел отримання інформації для їх ідентифікації; відсутність чітких критеріїв щодо оцінки ймовірності виникнення корупційних ризиків та наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією; звуження зовнішніх корупційних ризиків лише до недосконалості положень нормативно-правових актів);

– недостатній рівень спеціальної професійної підготовки суб'єктів, що здійснюють проведення оцінки корупційних ризиків, зокрема, з питань процедури та методології проведення такої оцінки;

– низький рівень залученості представників громадянського суспільства до процесу оцінки корупційних ризиків та підготовки антикорупційних програм органами влади [13].

Заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, відповідно до пункту 2 розділу V Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, «<...> полягають у визначенні можливих механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містять пропозиції щодо шляхів їх реалізації та спрямовані на ліквідацію або мінімізацію умов (причин) виникнення корупційних ризиків» [2]. До основних заходів з усунення корупційних ризиків віднесено: усунення корупціогенних факторів в законодавчих та інших нормативно-правових актах; стандартизація і оптимізація усіх процесів, розробка стандартних процедур стосовно ключових функцій з чітким описом виконання функцій та розмежування відповідальності та повноважень; відокремлення та розмежування несумісних функцій або таких, які у своїй сукупності

створюють можливості для вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; детальний опис повноважень, функцій та прав посадових осіб органу влади усіх рівнів, відповідальності та контролю за їх здійсненням; розподіл управлінських обов'язків та реалізація політики щодо звітності та процесу ухвалення колегіальних рішень; впровадження внутрішніх кодексів поведінки, з механізмами попередження, виявлення та врегулювання конфлікту інтересів, а також обмежень та правил щодо обмеження подарунків, переваг, пільг, іншої зовнішньої (благодійної) допомоги; мінімізація безпосередніх контактів та можливостей впливу у процесі прийняття управлінських рішень щодо надання послуг або будь-якої іншої взаємодії з третіми особами, запровадження можливості отримати та/або подати документи у он-лайн режимі через веб-сайт органу влади та ін. [10, с. 15-17]. Слід наголосити, що рівень ефективності заходів із усунення корупційних ризиків прямо корелює рівню об'єктивності їх оцінки, у тому числі ідентифікації, а також залежить від якості роботи суб'єктів з оцінки корупційних ризиків, зокрема їх спроможності реалізовувати відповідні функції у конкретному органі влади.

Таким чином, на підставі аналізу доробку дослідників, антикорупційного законодавства, аналітичних джерел та викладеного вище, сформулюємо наступні **висновки**:

– задля підвищення рівня якості та об'єктивності оцінки корупційних ризиків, у тому числі їх ідентифікації необхідно: по-перше, усунути прогалини та недоліки Методології оцінювання корупційних ризиків з урахуванням пропозицій та рекомендацій вітчизняних і міжнародних експертів з даного питання; по-друге, забезпечити проведення спеціальної професійної підготовки (навчання) суб'єктів, що здійснюють оцінку корупційних ризиків; по-третє, активно залучати представників громадянського суспільства до процесу оцінки корупційних ризиків та підготовки антикорупційних програм органами влади;

– з метою узгодження понятійно-категоріального апарату антикорупційного законодавства, усунення термінологічного дисбалансу та багатозначності у трактуванні понять необхідно внести зміни і доповнення до Закону України «Про запобігання корупції», а саме доповнити частину першу статті 1 визначенням терміну «корупційний ризик».

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII.
Дата оновлення: 23.07.2020. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n246> (дата звернення: 24.08.2020).
2. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 р. № 126. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text> (дата звернення: 24.08.2020).
3. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції / Програма розвитку фінансового сектору (USAID/ FINREP-II).
URL:
https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%9Fosibnik_z_ocinki_korupcijnih_rizikiv_ta_rozrobki_planiv_protidii_korupcii.pdf (дата звернення: 27.07.2020).
4. Дмитрієв Ю. В. Корупційні ризики у системі державного управління: поняття та види // Менеджер. 2015. №. 1. С. 126–131.
5. Заїка К. Корупційні ризики: поняття та засоби їх мінімізації // Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 2 (14). С. 35–38.
6. Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. / А. М. Михненко та ін.; за ред. проф. А. М. Михненка. 3-є вид., доп. і перероб. Київ: НАДУ, 2013. 625 с.

7. Дмитрієв Ю. В. Механізм оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.02 / Донецький держ. ун-т управління. Маріуполь, 2018. 236 с.
8. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи: наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#n8> (дата звернення: 24.08.2020).
9. Про затвердження Порядку підготовки, подання антикорупційних програм на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.12.2017 р. № 1379. Дата оновлення: 09.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-18#Text> (дата звернення: 24.08.2020).
10. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади: затвержені рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 19.01.2017 р. № 31. Київ, 2017. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Metodychni-rekomendatsiyi-1.pdf> (дата звернення: 24.08.2020).
11. Антикорупційні програми, які надійшли на погодження // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyuvlennya-koruptsiyi/pravove-zabezpechennya/antykoruptsijni-programy-yaki-nadijshly-na-pogodzhennya/> (дата звернення: 24.08.2020).
12. Стан погодження антикорупційних програм // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyuvlennya-koruptsiyi/pravove-zabezpechennya/stan-pogodzhennya-antykoruptsijnyh-program/> (дата звернення: 24.08.2020).

13. Марчук А. Функціонування оцінки корупційних ризиків та антикорупційних програм у державних органах: поточний стан і діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за цим напрямом // Центр політико-правових реформ, 2019. URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/about/books/ACP/ACP/> (дата звернення: 24.08.2020).

References

1. Pro zapobighannja korupciji: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. № 1700-VII. Data onovlennja: 23.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n246> (data zvernennja: 24.08.2020).
2. Pro zatverdzhennja Metodologhiji ocinjuvannja korupcijnykh ryzykiv u dijajnosti orghaniv vlady: rishennja Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji vid 02.12.2016 r. № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text> (data zvernennja: 24.08.2020).
3. Posibnyk z ocinky korupcijnykh ryzykiv ta rozrobky planiv protydiji korupciji / Prohrama rozvytku finansovogho sektoru (USAID/ FINREP-II). URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%9Fosibnik_z_ocinki_korypcijnih_rizikiv_ta_rozrobki_planiv_protidii_korypcii.pdf (data zvernennja: 27.07.2020).
4. Dmytrijev Ju. V. Korupcijni ryzyky u systemi derzhavnogho upravlinnja: ponjattja ta vydy // Menedzher. 2015. № 1. S. 126–131.
5. Zajika K. Korupcijni ryzyky: ponjattja ta zasoby jikh minimizaciji // Aktualjni problemy pravoznavstva. 2018. Vyp. 2 (14). S. 35–38.
6. Zapobighannja ta protydija korupciji: navch. posib. / A. M. Mykhnenko ta in.; za red. prof. A. M. Mykhnenka. 3-je vyd., dop. i pererob. Kyjiv: NADU, 2013. 625 s.
7. Dmytrijev Ju. V. Mekhanizm ocinky ta minimizaciji korupcijnykh ryzykiv

- u systemi derzhavnogho upravlinnja Ukrainy: dys. ... kand. juryd. nauk: 25.00.02 / Doneckyj derzh. un-t upravlinnja. Mariupolj, 2018. 236 s.
8. Pro zatverdzhennja Metodologhiji provedennja antykorupcijnoji ekspertyzy: nakaz Ministerstva justyciji Ukrainy vid 24.04.2017 r. № 1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#n8> (data zvernennja: 24.08.2020).
  9. Pro zatverdzhennja Porjadku pidghotovky, podannja antykorupcijnykh program na poghodzhennja do Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji ta zdijsnennja jikh poghodzhennja: rishennja Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji vid 08.12.2017 r. № 1379. Data onovlennja: 09.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-18#Text> (data zvernennja: 24.08.2020).
  10. Metodychni rekomendaciji shhodo pidghotovky antykorupcijnykh program orghaniv vlady: zatverdzeni rishennjam Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji vid 19.01.2017 r. № 31. Kyjiv, 2017. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Metodychni-rekomendatsiyi-1.pdf> (data zvernennja: 24.08.2020).
  11. Antykorupcijni programy, jaki nadijschly na poghodzhennja // Oficijnyj veb-sajt Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyyavlennya-koruptsiyi/pravove-zabezpechennya/antykoruptsijni-programy-yaki-nadijschly-na-pogodzhennya/> (data zvernennja: 24.08.2020).
  12. Stan poghodzhennja antykorupcijnykh program // Oficijnyj veb-sajt Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-organizatsiyi-roboty-iz-zapobigannya-ta-vyyavlennya-koruptsiyi/pravove-zabezpechennya/stan-pogodzhennya-antykoruptsijnyh-program/> (data zvernennja: 24.08.2020).

13. Marchuk A. Funkcionuvannja ocinky korupcijnykh ryzykiv ta antykorupcijnykh proghram u derzhavnykh orghanakh: potochnyj stan i dijalnistj Nacionaljnogho aghentstva z pytanj zapobighannja korupciji za cym naprjamom // Centr polityko-pravovykh reform, 2019. URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/about/books/ACP/ACP/> (data zvernennja: 24.08.2020).